

KS. WOJCIECH GÓRALSKI

POSLUGA SŁOWA BOŻEGO WEDŁUG KODEKSU PRAWA KANONICZNEGO Z 1983 R.

Podstawową formą, przez którą Kościół realizuje swoją misję nauczania jest posługa słowa Bożego. Od niej zależy wzrost wiary u Ludu Bożego¹. Nic też dziwnego, że księga III KPK porusza tę dziedzinę na pierwszym miejscu. Po sześciu kanonach wprowadzających, odnoszących się generalnie do podmiotów przepowiadania w Kościele, prowadzono ujął właściwą problematykę tytułu w dwóch rozdziałach: przepowiadanie słowa Bożego oraz nauczanie katechetyczne.

1. KANONY WPROWADZAJĄCE

Kanony wprowadzające w problematykę posługi słowa Bożego wskazują na osoby, na których spoczywa obowiązek przepowiadania, na źródła i przedmiot tej posługi oraz na jej formy.

Zadanie głoszenia Ewangelii w stosunku do całego Kościoła zostało powierzone w szczególny sposób papieżowi i kolegium biskupów (kan. 756 § 1). Sformułowanie to pozostaje niewątpliwie efektem doktryny Soboru Watykańskiego II o kolegialności biskupów². W odniesieniu natomiast do Kościołów partykularnych obowiązek ten spoczywa na poszczególnych biskupach diecezjalnych, którzy kierują całą dziedziną prze-

¹ Por. Rz 10, 14—17; Por. A. G. Urru. *Il servizio del magistero della Chiesa*. II. Normativa. [w] *Il diritto nel mistero della Chiesa*. T. 3. Roma 1980 s. 21—22.

² Por. „Lumen gentium” n. 25; „Christus Dominus” n. 3.

powiadania; niekiedy natomiast niektórzy biskupi spełniają to zadanie łącznie w stosunku do kilku Kościołów jednocześnie, zgodnie z prawem (kan. 756 § 2)³. Tę ostatnią dyspozycję można niewątpliwie odnieść do łącznego nauczania biskupów zgromadzonych m.in. na synodach partykularnych, lub też działających jako konferencje biskupów.

Obowiązek przepowiadania Ewangelii spoczywa również na kapłanach jako współpracownikach biskupów, przy czym w pierwszym rzędzie dobiega on proboszczów oraz innych duszpasterzy; poza prezbiteriami również diakoni, w łączności z biskupem i jego prezbiterium, są powołani do udziału w misji nauczania (kan. 757).

W dziele dawania świadectwa Ewangelii, na mocy własnego poświęcenia się Bogu, w sposób szczególny partycypują członkowie instytutów życia konsekrowanego. Z tej racji są w odpowiedni sposób zaangażowani przez biskupa do pomocy w przepowiadaniu Ewangelii (kan. 758). Niewątpliwie normę tę trzeba odnieść także do członków stowarzyszeń życia apostołskiego. W obydwu przypadkach inicjatywa powinna należeć do biskupa, dostrzegającego w konkretnej sytuacji możliwości osób, o których mowa.

Bezsprzecznie pod inspiracją dekretu soborowego *Apostolicam actuositatem*⁴ pozostaje norma, w myśl której także wierni, świeccy, mocą sakramentów św. — chrztu i bierzmowania — są świadkami orędzia ewangelicznego, tak słowem, jak i przykładem życia chrześcijańskiego; mogą oni być powoływani do współpracy w dziele posługi słowa z biskupem i kapłanami (kan. 759). Tego rodzaju sformułowanie stanowi podstawę dla bardziej szczegółowych przepisów o udziale świeckich w zadaniu nauczania w Kościele⁵.

Gdy chodzi o źródła posługi słowa Bożego, to winna się ona opierać na Piśmie św., Tradycji, liturgii, magisterium i życiu Kościoła, i obejmować pełną tajemnicę Chrystusa, wiernie wyłożoną (kan. 760). Można więc powiedzieć, iż akcentuje się tutaj moment chrystocentryczny w nauczaniu.

W rzędzie środków służących w przekazie nauki chrześcijańskiej wymienia się dwa podstawowe: głoszenie słowa Bożego i nauczanie katechetyczne. Obok tych wskazuje się ponadto: wykład wspomnianej nauki w szkołach i uczelniach, konferencje i zebrania, deklaracje publiczne pochodzące od prawowitej władzy, dokonywane przy okazji pewnych wydarzeń, nadto prasę oraz inne środki przekazu (kan. 761). Wyraźne postawienie na pierwszym miejscu dwóch wyżej wspomnianych środków

³ Por. „Christus Dominus” n. 12.

⁴ Zob. „Apostolicam actuositatem” n. 2 i 6.

⁵ Zob. np. kan. 225 § 1 KPK.

w realizacji funkcji nauczania w Kościele znalazło swój wyraz m.in. w poświęceniu każdemu z nich odrębnego rozdziału w omawianym tytule.

2. PRZEPOWIADANIE SŁOWA BOŻEGO

Materiał ustawodawczy zawarty w rozdziale nawiązuje do rozdziałów KPK z 1917 r. zatytułowanych *De sacris concionibus* oraz *De sacris missionibus*. Porusza się tutaj kolejno zagadnienia związane z obowiązkiem głoszenia słowa Bożego, uprawnieniami do wykonywania tej posługi, jej różnymi rodzajami, treścią i sposobem przepowiadania.

Serię kanonów rozpoczyna norma o znaczeniu podstawowym, nawiązująca do dekretu soborowego *Presbyterorum ordinis*⁶ stwierdzająca, że ponieważ Lud Boży jednoczy się przede wszystkim przez słowo Boga żywego, którego należy się bezwzględnie domagać z ust kapłanów, przeto szafarze Kościoła winni bardzo cenić posługę przepowiadania, tym bardziej, że głoszenie wszystkich Ewangelii należy do ich szczególnych obowiązków (kan. 762). Jest to przypomnienie tego, co korzeniami swymi sięga zarówno tradycji patrystycznej, jak i kanonistycznej, a co odzwierciedlają m.in. teksty liturgiczne obrzędu święceń⁷.

W rzędzie osób upoważnionych do głoszenia słowa Bożego wymienia się na pierwszym miejscu biskupów. Mogą oni to czynić wszędzie tzn. w całym Kościele, nie wyłączając kościołów i oratoriów instytutów zakonnych na prawie papieskim, chyba że miejscowy biskup diecezjalny wyraźnie by się temu sprzeciwił w danym przypadku (kan. 763). W kanonie chodzi więc o uprawnienie wszystkich biskupów, także tytularnych, co sankcjonowało już motu proprio Pawła VI *Pastorale munus* z 30 XI 1963 r.⁸ Gdy chodzi o sprzeciw — w danym przypadku — miejscowego biskupa, to wydaje się, że musiałby on być spowodowany bardzo poważnymi przesłankami.

Upoważnienie do głoszenia słowa Bożego — również wszędzie, za domyślną przynajmniej zgodą rządcy kościoła — przysługuje następnie kapłanom i diakonom, chyba że zostało ono ograniczone lub uchylone przez kompetentnego ordynariusza lub też prawo partykularne wymaga tutaj wyraźnego zezwolenia; upoważnienie to nie wystarcza do głoszenia słowa Bożego zakonnikom w ich kościołach lub oratoriach (kan. 764). W odniesieniu więc do kapłanów i diakonów istnieje więcej restrykcji, gdy cho-

⁶ „Presbyterorum ordinis” n. 4.

⁷ A. Montan. *La funzione di insegnare della Chiesa*. [w] *La normativa del nuovo codice*. Brescia 1983 s. 145.

⁸ AAS 56: 1964 s. 5—12 (II, 1).

dzi o korzystanie z udzielonego im tak szeroko — stanowi to *novum* — zezwolenia. Najpierw należy uzyskać zgodę, przynajmniej domniemaną, rządcy kościoła, w którym ma być głoszone słowo Boże. Formalne natomiast zezwolenie — kompetentnego przełożonego — konieczne jest w przypadku przepowiadania kierowanego do zakonników w ich własnych świątyniach lub oratoriach (por. kan. 765). Następnie źródłem ograniczenia a nawet pozbawienia upoważnienia może być kompetentny ordynariusz (tak miejsca, jak i zakonny), jeśli chodzi oczywiście o jego jednostkę terytorialną lub podwładnych (w przypadku ordynariusza zakonnego). Wreszcie kanon pozostawia możliwość prawu partykularnemu, np. danej diecezji, wprowadzenia wymogu wyraźnego zezwolenia na głoszenie słowa Bożego.

Prezbiterzy zatem nie są już — na mocy prawa powszechnego — obowiązani do uzyskania od kompetentnego ordynariusza miejsca niezbędnego zezwolenia na przepowiadanie, jakiego wymagały kan. 1337 i 1341 KPK z 1917 r. Tej doniosłej zmiany nie należy wiązać jedynie z tendencją do rezygnacji przez prawodawcę z wielu zbędnych formalności, lecz przede wszystkim z nowym kierunkiem doktrynalnym. Funkcji nauczania nie można bowiem traktować jako przejawu władzy rządzenia, jak to utrzymywało wielu teologów i kanonistów do Soboru Watykańskiego II. Dziedzina nauczania jest formalnie odrębną od dziedzin rządzenia i uświęcania. Kapłani, już mocą swoich święceń są przecież przeznaczeni do przepowiadania Ewangelii i tym samym uzyskują już wówczas upoważnienie do głoszenia wszędzie Ewangelii⁹.

Gdy chodzi o głoszenie słowa Bożego do zakonników w ich kościołach i oratoriach, to, jak już wyżej wspomniano na kanwie kan. 765, wymagane jest zezwolenie (*licentia*) przełożonego, kompetentnego stosownie do ustaleń konstytucji zakonnych (kan. 765). Tym samym nastąpiło tutaj uproszczenie w stosunku do norm kan. 1338—1340 KPK z 1917 r.

Do głoszenia słowa Bożego w kościele lub oratorium mogą być dopuszczeni również świeccy, jeśli w określonych warunkach wymaga tego konieczność, lub też w poszczególnych przypadkach przemawia za tym pożytek, stosownie do przepisów konferencji biskupów; wyklucza się jednak świeckich od głoszenia homilii (kan. 766). Dyspozycja ta pozostaje konsekwencją omówionego już kan. 759 przewidującego — generalnie — powoływanie laików do udziału w dziele przepowiadania, co wynika z faktu przyjęcia chrztu i bierzmowania¹⁰. Niewątpliwie sama

⁹ Zob. „Lumen gentium” n. 28; F. J. Urrutia. De magisterio ecclesiastico. Observaciones quaedam ad propositam reformationem partis IV, libri III, CJC. „Periodica” 68: 1979 z. 2 s. 333—337.

¹⁰ Zwrócił na to uwagę dekret Soboru Watykańskiego II „Apostolicam actousi-

możliwość angażowania osób świeckich do przepowiadania w kościołach i oratoriach stanowi znaczne novum w stosunku do prawa kodeksowego z 1917 r., które w kan. 1342 § 2 absolutnie wykluczało te osoby od nauczania w kościołach.

Partycypacja laikatu w omawianej dziedzinie pozostaje jednak, jak to zaznacza norma, uwarunkowana najpierw koniecznością w danej sytuacji (np. w braku kapłana czy diakona). Poza tym, gdy nie zachodzi tego rodzaju konieczność, świeckim wolno głosić słowo Boże jedynie w oparciu o ustalenia konferencji biskupów, a więc prawa partykularnego. Winno ono wówczas wziąć pod uwagę kryterium pożytku płynącego z występowania przez laików w charakterze głosicieli słowa Bożego. Takie tylko kryterium upoważnia wspomnianą konferencję do bliższego wskazania, kiedy świeccy mogą korzystać z udzielonego im upoważnienia.

Gdy chodzi o formy głoszenia słowa Bożego, normy księgi III, inspirowane w znacznej mierze odnośną nauką Soboru Watykańskiego II, zawartą w konstytucji *Sacrosanctum concilium*, w instrukcji o wykonywaniu tej konstytucji *Inter oecumenici* z 26 IX 1964 r., w instrukcji *Liturgicae instaurationes* z 5 XI 1970 r., w *Institutio generalis* mszału rzymskiego z 23 XII 1972 r. oraz w *Ordo lectionum missae* (wyd. 2) z 21 I 1981 r., eksponują wyraźnie homilię, do istoty której należy wyjaśnienie w ciągu roku liturgicznego — w oparciu o teksty święte — prawd wiary i norm życia chrześcijańskiego. Homilia, jako integralna część liturgii, pozostaje zastrzeżona kapłanowi lub diakonowi (kan. 767 § 1). Chodzi tutaj bezsprzecznie o tak rozumianą homilię, wygłaszaną zarówno podczas mszy św., jak i podczas celebracji innych sakramentów św. czy nawet liturgii słowa w czasie nabożeństw¹¹. Istnieje obowiązek głoszenia homilii podczas wszystkich mszy św. odprawianych z udziałem ludu w niedziele i święta nakazane. Opuszczenie wówczas homilii może być usprawiedliwione wyłącznie poważną przyczyną (kan. 767 § 2). Usilnie jednak prawodawca zachęca (norma więc posiada charakter fakultatywny) do gło-

tatem": „Zdarza się wreszcie, że Hierarchia porucza świeckim pewne zadania, które łączą się bliżej z urzędem pasterzy, jak np. głoszenie nauki chrześcijańskiej, uczestnictwo w pewnych czynnościach liturgicznych, opiekę duszpasterską” (n. 24).

¹¹ Interesująca jest odpowiedź Papieskiej Komisji dla Interpretacji dekretów Soboru Watykańskiego II z 11 I 1971 r. (AAS 63: 1971 s. 329): „D. — Utrum verba Homilia de more ab ipso celebrante, habeatur, n. 42 Institutionis Generalis Missalis Romani, quibus in rem deducuntur praescripta Constitutionis Sacrosanctum Concilium, n. 52, et Constitutionis dogmaticae Dei Verbum, n. 24 (cf. etiam Litt. Ap. Sacram Liturgiam d. 29 ian. 1964, III; Instr. S.R.C. Inter oecumenici d. 26 sept. 1964, nn. 53—55, et Instr. Sacrae Congregationis pro Cultu Divino Liturgicae instaurationes d. 5 sept. 1970, n. 2) ita interpretanda sint ut ii quoque, qui nec sacerdotes nec diaconi sint, viri aut mulieres, qui tamen Sacram Liturgiam participant, homiliam habere possint. R. — Negative”. Por. „Communicationes” 3: 1971 nr 2 s. 167.

szenia homilii również podczas mszy św., odprawianych z udziałem wystarczającej liczby wiernych, w dni powszednie, szczególnie w okresie adwentu i wielkiego postu, lub też z okazji jakiejś uroczystości czy też wydarzenia żałobnego (kan. 767 § 3). Odpowiedzialnością za sumienną realizację wyżej przytoczonych norm i wskazań w dziedzinie głoszenia homilii obciąża się proboszcza lub rektora kościoła (kan. 767 § 4).

Wypada dodać, że omówione przepisy na temat głoszenia homilii zastąpiły mniej wymagające w tym względzie dyspozycje kan. 1344 i kan. 1345 dawnego kodeksu.

Co się tyczy przedmiotu czyli treści przepowiadania, to poleca się, by w pierwszym rzędzie stanowiło go to wszystko, w co należy wierzyć i to, co należy czynić dla chwały Bożej i zbawienia ludzi (kan. 768 § 1). Chodzi zatem o zasady wiary i postępowania chrześcijańskiego. Do treści głoszonego słowa Bożego zalicza się następnie (stanowi to znaczne novum) naukę magisterium kościelnego na temat godności i wolności osoby ludzkiej, jedności i trwałości rodziny i jej zadań, obowiązków ludzi jako członków społeczności, jak również na temat porządkowania spraw doczesnych zgodnie z porządkiem ustanowionym przez Boga (kan. 768 § 2). To ostatnie wskazanie pozostaje pod wpływem nauki soborowej zawartej w dekrecie *Christus Dominus*¹².

Wyraźne nawiązanie do wymienionego przed chwilą dekretu soborowego można dostrzec w kolejnej normie odnoszącej się do sposobu przepowiadania. Pełne głębokiej ascezy, lecz ogólne i nieco pompatyczne sformułowanie kan. 1347 § 2 dawnego KPK zostało zastąpione bardziej konkretną dyspozycją, w myśl której naukę chrześcijańską należy przedstawić w sposób dostosowany do poziomu słuchaczy, z uwzględnieniem potrzeb czasu (kan. 796).

Jako specjalną formę nauczania prawodawca uznaje rekolekcje oraz misje parafialne. Częstotliwość ich inicjowania przez proboszczów pozostawiono ustaleniom biskupa diecezjalnego. Poza tym sugeruje się jeszcze inne formy głoszenia słowa Bożego, uwarunkowane potrzebami miejscowymi (kan. 770). Słusznie zapewne zrezygnowano tutaj z polecenia odbywania misji parafialnych co 10 lat, co stanowiło treść kan. 1349 § 1 KPK z 1917 r.

Troską duszpasterską w zakresie kontaktu ze słowem Bożym ustawodawca kościelny objął także tych, którzy — z uwagi na warunki życia — nie mogą wystarczająco korzystać z ogólnej i zwyczajnej pieczy duszpasterskiej, lub są jej całkowicie pozbawieni. Poleca więc duszpasterzom, zwłaszcza biskupom i proboszczom, aby nauczanie docierało i do tych

¹² „Christus Dominus” n. 12.

wiernych (kan. 771 § 1). Stanowi to wyraźne nawiązanie do poleceń zawartych w dekrecie *Christus Dominus*, gdzie wspomina się o emigrantach, uchodźcach, wygnańcach, koczownikach itp.¹³ Dyspozycję kanonu można uznać za jeden z wielu przejawów duszpasterskiego znamienia nowego prawa kanonicznego.

Wyrazem nie mniejszej uwagi prawodawcy, zwróconej w kierunku oddziaływania pastoralnego, pozostaje kolejna dyspozycja, skierowana również do biskupów i proboszczów, polecająca, aby głoszeniem Ewangelii byli objęci niewierzący zamieszkujący ich terytorium. Ich to — na równi z wierzącymi — należy wszakże otoczyć pieczęią duszpasterską (kan. 771 § 2).

Wreszcie sankcjonuje się przypadki wykładu nauki chrześcijańskiej drogą radiową lub telewizyjną. Ustalenie odnośnych przepisów w tej materii pozostawia się mianowicie konferencjom biskupów (kan. 772 § 2).

Poza normami prawa powszechnego, wszystkich głoszących słowo Boże obowiązują ponadto odnośne przepisy, zapewne bardziej szczegółowe, wydane w tej mierze przez biskupa diecezjalnego (kan. 772 § 1). Stwarza to możliwość bliższego sprecyzowania wielu dyspozycji kodeksowych w poszczególnych Kościołach partykularnych. Niekiedy będą one wręcz konieczne, choćby w przypadkach zamieszkiwania w danym okręgu emigrantów, określonych grup zawodowych itp. Niezależnie jednak od tego, w każdej sytuacji bardziej szczegółowe przepisy odnoszące się do tak ważnej dziedziny mogą przyczynić się do skuteczniejszego oddziaływania w przekazie Ewangelii.

3. NAUCZANIE KATECHETYCZNE

Katechizacja — to pogłębione i systematyczne nauczanie, zarówno dzieci, młodzieży, jak i dorosłych w przedmiocie prawd wiary i życia chrześcijańskiego, zmierzające do ożywienia życia religijnego¹⁴.

Wprawdzie KPK Piusa X i Benedykta XV zawiera rozdział o nauczaniu katechizmu (kan. 1329—1336), niemniej zbiór Jana Pawła II ujmuje tę dziedzinę w znacznie szerszym kontekście zadań Kościoła w tym względzie. Inna jest również systematyka rozdziału uwzględniająca m.in. normy zupełnie nowe. Całość tematyki obejmuje zasadę ogólną, podmiot nauczania katechetycznego, środki w nauczaniu katechetycznym oraz formację katechetów.

¹³ Tamże n. 18; Por. konstytucja apostolska „*Exul familia*” z 1 VIII 1952 r. AAS 44: 1952 s. 652.

¹⁴ Zob. szerzej w *Directorium Catechisticum Generale*. AAS 64: 1972 s. 97—176.

Na wstępie przypomina się, że jednym z najważniejszych obowiązków, zwłaszcza duszpasterzy, jest troska o katechizację ludu chrześcijańskiego, przez którą wiara jego, ubogacona treścią nauczania, ma stawać się żywa, wyraźna i czynna (kan. 773). Ta doniosła z punktu widzenia duszpasterskiego zasada stanowi nawiązanie do dekretu soborowego *Christus Dominus*, w którym znajdujemy takie właśnie rozumienie celu katechizacji¹⁵.

Stosownie do stwierdzenia Synodu Biskupów z 1977 r.¹⁶, iż katechizacja jest dziełem całego Kościoła, seria kanonów odnoszących się do podmiotu tej formy posługi słowa Bożego rozpoczyna się od przytoczenia zasady o tym, że troska o katechizację należy — w części każdemu właściwej — do wszystkich członków Kościoła, pod kierunkiem prawowitej władzy kościelnej (kan. 774 § 1)¹⁷.

Podczas, gdy poprzedni KPK traktował przede wszystkim o zadaniach i obowiązkach proboszcza w dziedzinie katechizacji, to nowy zbiór szerzej i dokładniej — w myśl przytoczonej dopiero co zasady — określa poszczególne kategorie także innych osób fizycznych lub moralnych odpowiedzialnych za dziedzinę, o której mowa. Zalicza do nich: rodziców, biskupa diecezjalnego, konferencję biskupów, proboszcza oraz przełożonych zakonnych.

Obowiązek kształtowania swoich dzieci, słowem i przykładem, w wierze i praktyce życia chrześcijańskiego należy w pierwszym rzędzie do rodziców lub tych, którzy ich zastępują oraz do rodziców chrzestnych (kan. 774 § 2). W tym miejscu można dostrzec wpływ adhortacji Jana Pawła II *Catechesi tradendae* z 6 X 1979 r.¹⁸ Katechezę zatem rodzinną stawia się jako moment zasadniczy i niejako wyjściowy w religijnej formacji dzieci.

Szczególne zadania katechetyczne spoczywają na biskupach diecezjalnych. Do nich należy najpierw wydawanie — z uwzględnieniem przepisów pochodzących w tej mierze od Stolicy Apostolskiej — szczegółowych norm w sprawach katechetycznych, a następnie troska o odpowiednie pomoce katechetyczne, m.in. w postaci przygotowanych katechizmów, jeśli jest to potrzebne. Poza tym w ich gestii leży popieranie i koordynowanie poczynań katechetycznych w diecezji (kan. 775 § 1). Praktycznie więc biskup diecezjalny jest odpowiedzialny za nauczanie katechetyczne w jego Kościele partykularnym, on też pozostaje najwyższym w tej mie-

¹⁵ „Christus Dominus” n. 14.

¹⁶ Messaggio del Sinodo dei Vescovi al popolo de Dio. [w] *Enchiridion Vaticanum*, T. 6 (1977—1979), Bologna 1979 s. 307.

¹⁷ Zob. Adhortacja apostolska Jana Pawła II „*Catechesi tradendae*” z 16 X 1979 r. nn. 14—16.

¹⁸ Tamże, nn. 63 i 68.

rze urzędowym autorytetem. Warto tutaj przypomnieć, iż Jan Paweł II w cytowanej już adhortacji apostołskiej *Catechesi tradendae* nazywa biskupów odpowiedzialnymi w pierwszym rzędzie za katechezę oraz katechetami w ścisłym tego słowa znaczeniu¹⁹.

Ważną rolę w dziedzinie katechizacji przypisuje prawodawca konferencjom biskupów. Do nich należy troska, jeśli zachodzi tego potrzeba, o wydawanie katechizmów dla własnego regionu kościelnego, po uprzedniej aprobachie Stolicy Apostolskiej (kan. 775 § 2). Przy konferencji biskupów można utworzyć specjalny urząd katechetyczny, którego podstawowym zadaniem byłoby słuzenie pomocą w sprawach katechetycznych poszczególnych diecezjom (kan. 775 § 3). Ta ostatnia dyspozycja ma, jak widać, charakter fakultatywny.

Wspomniane upoważnienie konferencji biskupów do wydawania katechizmów dla własnego regionu, zatwierdzonych przez Stolicę Apostolską, nie może, rzecz jasna, stać w kolizji z zasygnalizowanym wyżej prawem poszczególnych biskupów diecezjalnych do przygotowywania katechizmów dostosowanych do potrzeb własnych diecezji²⁰.

Wypada nadmienić, że kompetencje w dziedzinie katechizacji na szczeblu centralnym przysługują Drugiemu Urzędowi Kongregacji dla Duchowieństwa zajmującemu się działalnością katechetyczno-duszpasterską. Właśnie ten urząd zatwierdza dyrektoria katechetyczne i katechizmy sporządzone autorytetem konferencji biskupich²¹.

Niewątpliwie bardzo poważne obowiązki w zakresie katechizacji ciążyą na proboszczu. Zostały one w kodeksie wypunktowane z zaznaczeniem, iż należy je wypełniać z uwzględnieniem norm wydanych w tej mierze przez biskupa diecezjalnego. Najpierw jednak, w normie bardziej ogólnej, podkreśla się, że proboszcz — na mocy swojego urzędu — winien troszczyć się o formację katechetyczną dorosłych, młodzieży i dzieci. W wypełnianiu zaś tej powinności ma korzystać z pomocy innych duchownych przeznaczonych do pracy w jego parafii, członków instytutów życia konsekrowanego oraz stowarzyszeń życia apostołskiego, uwzględniając charakter każdego instytutu, a także z pomocy osób świeckich, zwłaszcza katechetów. Z kolei wymienione tu kategorie osób, jeśli tylko nie są prawnie przeszkodzone, nie powinny odmawiać swojej obojętnej współpracy (kan. 776). Tak więc całokształt spraw związanych z katechizacją w parafii spoczywa na proboszczu, niemniej jednak nie zwalnia to innych od ścisłej w tym względzie współpracy. W pierwszym rzędzie

¹⁹ Tamże n. 63.

²⁰ Zob. A. Montan. *La funzione*, jw. s. 150.

²¹ Zob. E. Sztafrowski, *Kuria rzymska. Studium historyczno-kanoniczne*. Warszawa 1981 s. 129—130.

są do niej zobowiązani kapłani przydzieleni do współpracy z proboszczem, a więc wikariusze parafialni.

Szczegółową troską proboszcza winny być objęte następujące sprawy: wspieranie rodziców w dziele katechezy rodzinnej (kan. 776)²², odpowiednie przygotowanie katechetyczne związane z udzielaniem sakramentów św., dokładne przygotowanie katechetyczne dzieci do pierwszej spowiedzi, komunii św. oraz bierzmowania, dalsza pogłębiona formacja katechetyczna dzieci, które przyjęły pierwszą komunię św., katechizacja — na ile jest to możliwe — upośredzonych fizycznie lub umysłowo, podejmowanie właściwych przedsięwzięć zmierzających do umacniania, pogłębiania i rozwoju wiary młodzieży i dorosłych; w urzeczywistnianiu tych wszystkich form katechizacyjnych proboszcz winien uwzględnić odnośne normy wydane w tym względzie przez biskupa diecezjalnego (kan. 777, nn. 1—5).

Proboszczowie zatem, jako bezpośredni współpracownicy biskupa diecezjalnego w działaniu duszpasterskim zostali, szerzej niż w dawnym KPK, zobowiązani do dzieła katechizacji tak dzieci, jak i młodzieży i dorosłych. Dobrze się stało, iż — odmiennie do tego, co przyjęto w projekcie kanonów księgi III z 1977 r.²³ — obowiązki proboszczowskie zostały tutaj wyraźnie skonkretyzowane. Na uwagę zasługuje dyspozycja zobowiązująca proboszcza do zatroszczenia się o katechezę związaną z przyjmowaniem sakramentów św. Niewątpliwie obowiązek ten obejmuje także katechizację tych, którzy przygotowują się do zawarcia sakramentu małżeństwa²⁴. Nie potrzeba wyjaśniać, iż wymienionym powinnościom katechizacyjnym proboszcz może zadośćuczynić również przez angażowanie innych do bezpośredniego prowadzenia odnośnych form katechezy. On jednak pozostaje odpowiedzialny za całokształt pracy w tym zakresie, a więc za inicjowanie, formy realizacji i sam przebieg katechizacji na poszczególnych odcinkach. W takim też duchu formułuje swoje dyrektywne adhortacje Jana Pawła II *Catechesi tradendae*²⁵.

Troska o działalność katechetyczną dotyka wreszcie przełożonych instytutów zakonnych oraz stowarzyszeń życia apostołskiego. Winni oni mianowicie dołożyć wszelkich starań, aby w ich własnych kościołach, szkołach i innych zakładach im powierzonych miała miejsce katechiza-

²² Wydaje się, że właściwsze byłoby zamieszczenie tej dyspozycji kan. 776 traktującego ogólnie o katechetycznych zadaniach proboszcza w kan. 777, w którym wymienia się szczegółowo jego obowiązki w tym zakresie.

²³ Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici recognoscendo. Schema canonum libri III — De Ecclesiae munere docendi. Typis Polyglottis Vaticanis 1977 kan. 28 § 1; Zob. W. Góralski. Projekt księgi III, De Ecclesiae munere docendi nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego. [w] Kościół i prawo (pod red. J. Krukowskiego). T. 1 Lublin 1981 s. 227.

²⁴ Por. kan. 1063 nn. 1—3.

²⁵ Adhortacja apostołska Jana Pawła II „Catechesi tradendae” n. 64.

cia (kan. 778). Jest rzeczą oczywistą, iż tego rodzaju współdziałanie wymienionych instytucji i stowarzyszeń w formach nauczania katechetycznego pozostanie zróżnicowane w zależności od celów i zadań apostołskich tychże instytucji czy stowarzyszeń. Z pewnością jednak, uwzględniało to już dawne prawo kodeksowe²⁶, zakonnicy nie mogą odmówić zaangażowania katechetycznego w swych świątyniach zakonnych, szczególnie, gdy proszą o to biskup diecezjalny. Wyjątkowego udziału w katechizacji można oczekiwać od instytucji zakonnych i stowarzyszeń życia apostołskiego, przeznaczonych specjalnie do nauczania i wychowania katolickiego²⁷.

Gdy chodzi o środki nauczania katechetycznego i pomoce dydaktyczne, to kodeks poleca stosowanie — w rzędzie jednych i drugich — tych, które wydają się najbardziej skuteczne dla umożliwienia wiernym, stosownie do ich zdolności, możliwości i wieku, oraz warunków życia, głębszego poznania nauki katolickiej i zastosowania jej w sferze działania (kan. 779). Stanowi to jeszcze jedno *novum* w stosunku do ustawodawstwa kodeksowego z 1917 r. Zupełnie słusznie prawodawca pragnie, by w przekazie nauki katolickiej i jej utrwalaniu w życiu chrześcijańskim nie poprzestano na środkach i pomocach tradycyjnych, lecz by odpowiedzialni za katechizację sięgnęli do możliwie szerokiego arsenału środków i pomocy, tak szeroko np. stosowanych w formach nauczania szkolnego. Wypada zwrócić uwagę, że i tutaj znajdujemy wyraźne wskazanie celu wspomnianej formy nauczania, jakim jest nie tylko zapoznanie katechizowanych z samą treścią doktryny katolickiej, lecz także — stanowi to niejako cel dalszy w tym zakresie — wdrożenie tej treści w samo ich życie.

Końcowa norma omawianego rozdziału, której nie zna kodeks Piusa X i Benedykta XV, zwraca uwagę ordynariuszy miejsc, na należyte przygotowanie tych, którzy podejmują nauczanie katechetyczne. Katecheci mianowicie powinni być objęci stałym szkoleniem formacyjnym, które umożliwiałoby im zdobycie dobrej znajomości nauki Kościoła, jak również opanowanie teoretyczne i praktyczne zasad stosowanych w pedagogice (kan. 780). Jest to słuszny wymóg zarówno współczesnej katechetyki, jak i pedagogiki. Wydaje się, że szczegóły w ustaleniu zakresu i form owej stałej formacji katechetów powinny być podane w normach biskupa diecezjalnego, o których już wzmiankowano.

²⁶ Por. kan. 1334 KPK z 1917 r.

²⁷ Por. Adhortacja apostołska Jana Pawła II „*Catechesi tradendae*” n. 65; A. G. Urru. *Il servizio*, jw. s. 25; Zob. B. Cieślak, *Posługa nauczania w Kościele „Ateneum Kapłańskie”* 76: 1984 z. 2 s. 230.

Sommario

IL MINISTERO DELLA PAROLA DIVINA SECONDO IL CODICE DI DIRITTO CANONICO DEL 1983

Nei canoni del titolo I (can. 756—780) del Codice di diritto canonico promulgato il 25 gennaio 1983 dal papa Giovanni Paolo II ricorrono due espressioni con significati diversi: si parla di ministero della parola divina e di annuncio del Vangelo. La prima espressione è tecnica e comprende la predicazione e la catechesi, la seconda, fondata nel Nuovo Testamento, è presa in senso lato conformemente all'uso che ne aveva già fatto il Concilio Vaticano II, ha un significato più ampio rispetto alla prima, indicando ogni forma di annuncio cristiano.

Per annunciare la dottrina cristiana, si usino i diversi mezzi che sono a disposizione, primi tra tutti la predicazione e la formazione catechetica. L'autore commenta dei singoli canoni di questi due capitoli del titolo I del libro III del nuovo codice.